

Europa: **paradijs** voor wapenhandelaars

Tekortschietende controle van de douane, gebrekkige registratie, gerommel met cijfers: het toezicht op de Europese markt voor vuurwapens is een zorgenkindje. Het Europees Parlement roept om meer regulering, maar de wapenlobby is sterk.

Tekst: Guikje Roethof en Henri van Hasselt Beeld: Rob Jongbloed

In *Bowling for Columbine* liet Michael Moore zien hoe gemakkelijk het is om in de VS aan wapens te komen. De film was een groot succes en leidde in Europa tot leedvermaak om het domme Amerikaanse beleid dat in 1999 kon leiden tot de bloedige moordpartij op de Columbine High School in Colorado. Maar inmiddels heeft Europa zijn Dunblane en Erfurt beleefd en werd Nederland in 2001 opgeschrikt toen een scholier van het Haagse Terra College conrector Hans van Wieren door het hoofd schoot. Mohammed B. en Volkert van der G. wisten allebei hoe ze aan een wapen konden komen in Nederland.

Uit een wetenschappelijk rapport dat in opdracht van het Programma Politie en Wetenschap werd opgesteld, blijkt dat de Europese Unie tot een vrijmarkt voor wapenhandelaars is uitgegroeid. De verschillen in wetgeving tussen de lidstaten

bieden malafide vuurwapenhandelaars alle mogelijkheden om wapens in het illegale circuit te laten verdwijnen. Het vrije verkeer van personen en goederen stelt de handelaars in staat om vuurwapens vrijwel ongehinderd over de landsgrenzen te vervoeren.

Over de omvang van het wapenbezit in Nederland en in Europa is weinig bekend. In een mondiaal onderzoek uit 2007 naar het bezit van kleine wapens per 100 inwoners per land scoren de VS met 90 wapens het hoogst. Finland komt met 56 wapens op 100 personen als hoogst genoteerd Europees land uit de bus. In Zwitserland (46) was het tot voor kort normaal dat elke militair zijn dienstwapen met munitie mee naar huis nam. In Frankrijk (32), Zweden en Oostenrijk (31), Duitsland (30) en Griekenland (23) is het wapenbezit eveneens omvangrijk.

Deze cijfers komen uit het *Small arms survey* van een onafhankelijke denktank uit Genève, want bij Europol waren ze niet te verkrijgen. Wapenhandel en wapensmokkel behoren namelijk niet tot de prioriteiten van de Europese opsporingsorganisatie. Europol concentreert zich op mensenhandel, drugs-handel en terrorismebestrijding. Ook voormalig terrorismebestrijder Gijs de Vries beschikte niet over dit type gegevens, laat hij per e-mail weten. Wel is er bij de Europese Commissie een richtlijn over de controle op 'verwerving en

het voorhanden hebben van wapens' in de maak. De richtlijn, die in november in tweede lezing aan het Europees Parlement wordt voorgelegd, gaat niet over het terugdringen van het wapenbezit in Europa maar in de eerste plaats om het *bevoorde- ren* van het vrije vervoer van goederen, in casu (legale) wapens. Daarnaast moet met de richtlijn een VN-protocol tegen illegale wapenhandel worden bekrachtigd. In het parlement bogen de commissies voor de Interne Markt en die voor Justitie – LIBE geheten – zich over het vuurwapenprobleem. LIBE was het meest kritisch en wenste slechts twee categorieën te hanteren, te weten verboden wapens en wapens waar een vergunning voor verplicht is. Onder druk van sporters en jagers maakt de Europese Commissie een onderscheid naar vier categorieën wapens en is dus toeschietelijker.

Rapporteur Gisela Kallenbach, de Europarlementariër van de Duitse Groenen, stelt vast dat ze deze discussie verloren heeft. Overigens wil ze aan het begin van het gesprek wel even weten wat voor blad *PM* is. 'Het gaat niet alleen over wapens?' vraagt ze. Lobbyisten van de jacht- en sportverenigingen die fel gekant zijn tegen de richtlijn, zijn al vaker onder valse voorwendselen binnengedrongen.

Ook het centrale Europese wapenregister, een andere wens van LIBE, komt er niet. Registratie in een wapenregister kan alleen op nationale schaal, want de EU heeft hier geen bevoegdheden. Heeft Kallenbach enig idee hoeveel wapens er in Europa zijn? 'Getallen heb ik niet, nee. Er wordt overal op een andere manier geregistreerd. Het ene land registreert wapens, het andere de eigenaar die een vergunning heeft. In veel landen, waaronder Duitsland, wordt het niet landelijk bijgehouden.'

Dat er sprake is van halfslachtige maatregelen komt door het permanente conflict tussen de Europese Commissie en de Europese Raad over de eerste en de derde pijler. Het strafrecht mag niet via een achterdeur in de eerste pijler terecht komen, vinden de lidstaten en dus produceert de commissie dit soort gemankeerde richtlijnen. 'Er komt wel een eenduidig markeringssysteem,' vervolgt Kallenbach, 'zodat je bij misbruik van het wapen kunt traceren waar het vandaan is gekomen.' Voor Duitsland betekent dat in elk geval een verbetering, want de huidige registers zijn bij de *Länder* ondergebracht.

Het parlement zorgt er ook voor dat de bewaarplicht wordt verlengd. 'Wij willen twintig jaar,' zegt Kallenbach, 'want een wapen verouderd niet zo snel. Na twintig jaar kun je er nog steeds mee schieten.' Zijn de wapens eenmaal van een serienummer voorzien en opgetekend in het register, dan kunnen de jagers en sporters een Europese vuurwapenpas krijgen zodat ze met hun wapen vrij kunnen reizen. Dat is nog eens service, zou je zeggen, maar uit de hoek van de sporters en jagers kreeg rapporteur Kallenbach een hoop com-

mentaar. 'De Groenen willen ons aan banden leggen, zeggen die schietclubs dan. Maar dat beeld is volledig onjuist. Iedereen vindt het normaal dat je auto's laat registreren, waarom zou dat dan niet gelden voor vuurwapens? Lange tijd werd het wapenbezit niet als een probleem gezien.' Oostenrijkers, Fransen en Italianen liggen het meeste dwars. Engeland kampt met een specifiek probleem. Daar worden veel misdaden gepleegd met omgebouwde wapens: gas- en luchtdrukpistolen die op de Duitse markt vrij verkrijgbaar zijn.

Naïef

Het naïeve Europa als paradijs voor wapenhandelaren, dat beeld rijst ook op uit de documentaire *Dealing and wheeling in small arms* van regisseur Sander Francken. Zijn film werd begin dit jaar in het Europees Parlement vertoond. De verbazing was groot toen bleek dat de in Bosnië gelegerde VN-troepenmacht toestemming had gegeven voor de verkoop van de wapens die daar op zo'n 140 plaatsen waren opgeslagen. Francken: 'Met toestemming van de Europese Unie zijn wapens verkocht aan Amerikaanse, Engelse, Duitse en Zwitserse handelaren, van wie sommigen in contact stonden met *warlords* en ander gespuis. Het motief was wel te begrijpen. Die wapens moesten daar weg. Maar nu zijn ze in landen als Irak en Congo terechtgekomen.' De filmer benadrukt dat het in eerste instantie om legale transacties gaat, die op zeer gespannen voet staan met het beleid van ontspanning en conflictbeheersing van Europa. 'Bij de koop moet de wapenhandelaar een *end-user certificate* afgeven. Maar daar is helemaal geen controle op. Er is een organisatie, de Omega Foundation, die met een man of vijf nagaat waar de 650 miljoen kleine wapens blijven die er op de wereld zijn.'

De Europese richtlijn voor de controle op wapens houdt zich helemaal niet met import of export van wapens bezig. Ook dat is nationaal beleid. Uit een rapport over de Nederlandse wapenexport van de hand van Martin Broek van het netwerk *Campagne tegen wapenhandel* blijkt dat de meeste leveringen van onderdelen voor handvuurwapens niet in openbare overheidspublicaties terug zijn te vinden. In het jaarverslag van de overheid over 2001 wordt gemeld dat er voor 360.000 euro aan vergunningen is afgegeven voor de export van wapens van klein kaliber. De zeven grootste vergunningen voor kleinewapenonderdelen bij elkaar hebben echter al een waarde van ruim 14 miljoen euro. De kleinewapenindustrie lift volgens Broek mee op de rug van grotere wapensystemen

en lijkt door haar lucratieve aard moeilijk aan te pakken. En Nederland is in tegenstelling tot zeven andere Europese lidstaten geen producent van kleine wapens.

Het nationale vuurwapenbeleid is in de diverse EU-lidstaten heel verschillend. Monique Bruinsma van de Universiteit van Tilburg deed onderzoek naar illegaal wapenbezit in Nederland. 'We weten dat er grote voorraden ongebruikte wapens liggen in landen als Kroatië en Hongarije. Die zijn geld waard. Nederland is een doorvoerland voor velerlei zaken, dus ook voor wapens. Onze wegen zijn goed en de politie controleert weinig.'

Lange tijd werd het wapenbezit niet als een probleem gezien. Illegale wapens werden 'als bijvangst' gevonden. De opsporing was gericht op drugsactiviteiten. Tegenwoordig is het kernteam Noord-Holland Noord belast met mensensmokkel en vuurwapencriminaliteit en is illegaal wapenbezit onderdeel van de criminaliteitsbeeldanalyses (CBA's) van de meeste politieregio's.

Toch blijft het ook in Nederland eenvoudig aan een wapen te komen. Onlangs publiceerden enkele dagbladen de prijslijstjes voor wapens zoals die in de onderwereld worden gehanteerd. Sjaak B., betrokken bij de moorden op Kees Houtman en Thomas van der Bijl, kon zo'n 600 verschillende wapens leveren. Een AK47 (kalasjnikov) was bij hem al voor 1.600 euro te koop. Een automatische revolver moest 2.750 euro opbrengen. Vijf minuten surfen en men vindt op de site van de Stormfront White Nationalist Community dit soort teksten: 'Als ik er twee zou mogen aanraden dan zijn het de Glock 18 C omdat die tevens de mogelijkheid geeft om volautomatisch te vuren, alleen is die dus niet (legaal) voor civiel gebruik te verkrijgen. De tweede is de Kei-Tec P11 omdat dit een erg handzaam pistool is, het lichtste dat er is ontworpen.'

Rugzakje

Schattingen over het aantal scherpschietende, illegale vuurwapens in Nederland lopen uiteen van 68.000 tot maximaal 125.000. Monique Bruinsma sprak voor haar onderzoek met een groot aantal gedetineerden: 'Dan kreeg ik ook wel te horen: "Als jij een wapen nodig hebt, ik ken iemand in Antwerpen, die kan het zo voor je kopen." Het is via-viawerk. De wapens komen per stuk ons land binnen. Daarom is het zo moeilijk te controleren.' Onderdelen worden gesmokkeld uit Amerika, of uit landen met een minder streng beleid, zoals Tsjechië en Slowakije. Wapens worden meestal vervoerd over de weg. Bruinsma: 'Je kunt ook in

de trein gaan zitten met een rugzakje. Niemand die erin kijkt.'

In de omringende landen bestaat er geen duidelijker beeld over de omvang van de wapenmarkt. In België zijn naar schatting tussen de 1,5 en 2 miljoen wapens in omloop, tegenover 669.273 legaal geregistreerde wapens. In Groot-Brittannië lopen ramingen van het totale wapenbezit uiteen van 200.000 tot 4 miljoen. De vijftien landen van het Schengengebied maakten over de afgelopen zes jaar melding van ongeveer 300.000 vermiste wapens. Sterke uitschieters, zoals de reductie van het aantal vermiste wapens in Duitsland met 50.000, roepen echter vragen op over de betrouwbaarheid van de registratie. Volgens Jas van Driel, bestuurslid van de Vereniging van Nederlandse Wapenverzamelaars, is een nauwkeuriger nationale registratie van alle gegevens over vuurwapens de enige remedie. Maar een centrale Europese database van iedere vorm van vuurwapencriminaliteit zou waarschijnlijk stuiten op een muur van praktische bezwaren. In Canada, waar sinds 1995 wordt geprobeerd een vergelijkbaar systeem op te zetten, is het oorspronkelijke budget van omgerekend 70 miljoen euro inmiddels met ruim 2 miljard overschreden wegens technische moeilijkheden. Bovendien zou een dergelijk project op

'Nederland is een doorvoerland voor velerlei zaken, dus ook voor wapens'

Europees niveau 'stuklopen op het taalprobleem en de verschillen in nationale wetgeving', meent Van Driel.

Wapens die in Nederland in beslag zijn genomen blijken in veruit de meeste gevallen uit Europa te komen. Naast de miljoenen conventionele vuurwapens uit Tsjechië, Slowakije en de staten van voormalig Joegoslavië, komen uit Italië, Spanje en Portugal imitatiewapens, gas- en alarmpistolen. Met onderdelen die in de meeste lidstaten vrij verkrijgbaar zijn worden zowel deze 'onschuldige' wapens als legaal verkrijgbare 'gedeactiveerde' wapens omgebouwd tot volwaardige schietinstrumenten.

Controle schiet tekort

Aangezien Nederland geen eigen industrie heeft voor handvuurwapens moeten alle beschikbare wapens ooit de landsgrenzen gepasseerd zijn. Schattingen over de omvang van de smokkel naar Nederland lopen uiteen van 9.000 tot 25.000 wapens per jaar. In een kritisch rapport constateert de Algemene Rekenkamer dat de controle van de buitengrenzen zowel voor goederen als voor personen in verschillende opzichten ernstig tekortschiet. De In- en Uitvoerwet en de Wet wapens en munitie zijn niet aangepast aan het Schengenakkoord. De douane heeft ontoereikende opsporingsbevoegdheden en wordt onvoldoende aangestuurd door de ministeries van Economische Zaken en Justitie. Bovendien is onduidelijk waarom zeventien zeehavens en meerdere luchthavens niet zijn aangewezen als officiële doorlaatpost, terwijl sommige wel een druk verkeer kennen. Smokkel binnen de Schengenzone wordt door criminelen als vrijwel risicoloos ingeschat, smokkel van buiten levert evenmin grote problemen op gezien de tekortkomingen van het douanebeleid.